

KAMUSAL ALANDA SANAT UYGULAMALARI BAĞLAMINDA KUZGUNCUK SANATLA İÇ İÇE ETKİNLİĞİ

Müzeyyen Yeşim YORULMAZ¹

²Öğr. Gör. Haliç Üniversitesi/Güzel Sanatlar Fakültesi/Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü/Tekstil ve Moda Tasarımı, yesimyorulmaz(at)gmail.com

Yorulmaz, Müzeyyen Yeşim. "Kamusal Alanda Sanat Uygulamaları Bağlamında Kuzguncuk Sanatla İç İçe Etkinliği".
ulakbilge, 41 (2019 Ekim): s. 745-753. doi: 10.7816/ulakbilge-07-41-06

Öz

Kuzguncuk, Boğaz'ın kıyısında, Üsküdar - Beylerbeyi arasında bir semttir. İçinde farklı özellikler barındıran bir semttir. En büyük özelliklerinden biri ise Ermeni, Musevi ve Müslümanların din ve ırk gözetmeksizin yıllarca dost ve komşu olarak yaşayabilmeleridir. Kuzguncuk'ta Cami ve Kilise yanyanadır. Üç dinin ibadethanesini bünyesinde barındırır; Cami, Kilise ve Sinagogu olan, ezan, çan ve hazan seslerinin yükseldiği, hoşgörünün semtidir. Kuzguncuk bu müstesna yapısında pek çok sanatçı yetiştirmiş ve pek çok sanatçıyı da kendisine çekmiştir. Zamanla sanatçı atölyeleri çoğalmış, galeriler açılmıştır. Farklı disiplinden olan sanatçılar Kuzguncuk'un komşuluk ilişkilerinden mütevellit birbirleri ile iletişim haline geçmiştir. Bu birliktelikten de tüm Kuzguncuk halkının ve Kuzguncuk'ta yaşayan tüm sanatçıların da dahil olduğu interaktif bir proje çıkmıştır ortaya. 2 sene üst üste gerçekleşen Kuzguncuk Sanatla İç İçe isimli bu etkinlikte sanatçılar kamusal alanlara işlerini yerleştirmişlerdir. Fırın, berber, terzi, otobüs durağı, sokak, eczane, park vb birçok kamusal alan sergi alanı olarak kullanılmıştır. Sanatçılar kendi seçtikleri alanlara istedikleri gibi yapıtlarını yerleştirmişler ve izleyiciye o alanda bir sanat eseri olduğu ipucunu vermek üzere de mavi tahta sandalye yerleştirerek farklı bir yönlendirme sistemi oluşturmuşlardır. Etkinlik, sanatçıların resim, fotoğraf, video ve benzeri görsel çalışmalarının yanı sıra, performanslar, çocuklarla yapılan 64 drama ve resim çalışmaları, müzik dinletisi ve Kuzguncuklu şairlerin şiir dinletileri gibi farklı türden çalışmalarla eş zamanlı desteklenmiştir. Projede yer alan sanatçıların birçoğunun atölyesinin, evinin Kuzguncuk'ta olması vesilesiyle de sanatçılar atölyelerini tüm ziyaretçilere açmışlar; çeşitli workshoplar gerçekleştirmişlerdir. Kamusal alan sanat uygulamalarına başarılı bir örnek olan Kuzguncuk'la İç İçe etkinliği; yer kimliğini ve aidiyet duygusunu öne çıkaran, sanatı izleyicisinin gündelik yaşamına sokan, izleyici-sanatçı arasındaki mesafeyi azaltıp sanat iletişimi anlamında yapıcı köprüler oluşturan bir etkinlik olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kamusal alanda sanat, Kuzguncuk, sanat etkinliği, sergi

Giriş

Kamusal sanat, sanat eserlerinin sergilendiği müze, galeri vb özel mekânların tersine, gündelik hayatta herkesin erişebildiği caddeler, parklar, meydanlar, bina cepheleri, kamusal yapıların ortak kullanım alanları gibi mekânlarda gerçekleştirilen sanat çalışmasıdır. Kamusal mekânda sanat uygulamaları, bir ayırım gözetmeden herkesin ulaşabildiği; hayatın, içinde yaşandığı ve bireylerin hem birbirleriyle hem de çevreyle ilişkiye geçtikleri fiziksel mekânların oluşturulduğu çalışmalardır.

Kamusal sanat, seyirci ile bütünleşme isteği olan bir sanattır. Bu mekânlar -görsel ya da kurgusal- içinde insanların, toplumsal yapı üzerinde, kamusal mekânların kullanımı üzerinde veya kendi davranışları üzerinde yenilenmiş bir yansıma yaratarak kendilerini ifade edebileceği alanlardır. Dolayısıyla, kamusal sanat sadece görsel olmak zorunda olmadığı gibi duyuşsal anlamda, internet ya da televizyon gibi sanal mekânlarda da diğer alanlarda olduğu gibi ifade edilebilmektedir. (Jockson Pollock, 2007)
Geleneksel kamusal sanatta, sanatçı ile izleyici arasındaki diyalog minimum düzeyde olduğu gibi çoğunlukla sanat objesi, mekân boyutu göz ardı edilerek yapılmaktadır. Günümüzde ise kamusal sanat, çoğunlukla yapıldığı mekâna özgüdür. Bu durum sanatın mekânla kurduğu ilişkinin göstergesi sayılabilir. Yani bir diğer ifade ile kamusal sanat, çevre ile olan aktif birlikteliktir ve sanatçı - izleyici ilişkisini sorgulamaktadır. İzleyici pasif bir öge olmaktan çıkarak, sanatın oluşum sürecine dâhil olmakta, kimi zaman da sanat ancak izleyicinin katılımıyla ortaya çıkmaktadır. Kısacası kamusal sanat, izleyicisi ile birlikte bir anlam oluşturur (Oktay, 2003).

Kamusal sanat, sanat üreticisini aracı kurumlardan izole bir biçimde, genellikle ticari kaygı duymaksızın izleyici ile buluşturur. Sanatın değişim süreci içerisinde sanat mekanlarında sadece elit kitlenin tekelinde olan sanat, kamusal alanda sanat uygulamaları sayesinde sokağa taşınmıştır denebilir. Geçmişte belli bir kitleye hitap eden sanat, yeni oluşumlar sayesinde daha geniş kitleye ulaşabilmektedir.

"Kentlerde toplu yaşam sonucu bir dizi gereksinimden ortaya çıkan kentsel alanlar, toplum için planlanan toplu yaşamın tüm etkinliklerinin sürdürüldüğü alanlardır. Kentliler için karşılaşma alanları, fikirlerin, ifadelerin paylaşıldığı ve bu birlikteliklerle üretimler oluşturdukları hareket alanlarıdır. Yollar, meydanlar, parklar ve bunun gibi bir çok mekan kentsel ortak mekanlardır. Halkın ortak kullanımına açık kentsel mekan, kamusal alandır. Antik Yunanda günlük hayatın merkezi olan, daha sonra siyasi gücün göstergesine dönüşen kentsel alanlar, her dönemde kamusal yaşamın merkezi olmuşlardır. Kentsel alan tüm uygarlık süreci içinde aktif toplumsal yaşamın, insani imkan deneyiminin odağı olarak işlev görmüştür." (Yılmaz, 2007)

Kamusal alan sanat uygulamalarının, yer kimliğini ve aidiyet duygusunu öne çıkaran; farklı kültür ve tarihlere sahip çıkan, sanatı izleyicisinin gündelik yaşamına sokan, izleyici-sanatçı arasındaki mesafeyi azaltan yapısı, sanat iletişimi anlamında yapıcı köprüler oluşturmaktadır.

"Görsel sanatlar her zaman belli bir koruyucu kabuk içinde var olagelmıştır; başlangıçta bu kabuk, gizemli ya da kutsal bir şeydi. Bu kabuğun bir de maddesel yanı vardı: Bu, yapının içine oturtulması ya da içinde saklanması için yapılan yer, mağara, binaydı. Başta (ayın) yaşantısı olan sanat yaşantısı, yaşamın geri kalan şeylerinden ayrıldı – bu da sanatı amaca göre kullanabilmek için yapıldı. Sonra sanatın sarıldığı koruyucu kabuk toplumsal bir şey oldu. Yönetici sınıfların kültürüne girdi. Bu arada bu sınıfın yaşadığı saray ve evlerin içinde insanlardan ayrıldı, koparıldı. Bütün bunlar sırasında sanatın yetkisi, koruyucu kabuğun taşıdığı özel yetkeden ayrılamaz oldu" (Oktay, 2003)

İlerici sanatçıların tıpkı Rönesanstaki ataları gibi seçkinlerin desteğine gereksinimi olduğunu ileri süren Greenberg'in bu önerisinden özellikle Tom Braden çok etkilenmişti. "Sistine Kilisesi'ni ismarlayan hangi papaydı unuttum," diyordu, "ama İtalyan halkının oyuna başvurusaydı herhalde pek çok kafadan pek çok ses çıkardı: "Bu adam çıplak", "Ben Tann'yı böyle düşünmüyorum" ya da daha kim bilir neler? O zaman parlamento olsaydı, İtalyan parlamentosundan geçeceğini hiç sanmam. Sanattan anlayacak ve sanatı destekleyecek bir papaya ya da çok parası olan birine gerek var. Yüzyıllar sonra insanlar, "Bak, Sistine Kilisesi, yeryüzünde yaratılmış en güzel eser!" diyorlar. İlk sanatçıdan ve o sanatçıyı destekleyen ilk milyonerden -ya da papadan- beri uygarlığın karşı karşıya kaldığı bir sorun bu ama milyonerler ya da papalar olmasaydı sanat diye bir şeye sahip olamazdık. "Braden'in deyişleriyle sanat koruyuculuğunun halkı eğitmek, halka istedikleri ya da istediklerini sandıkları şeyi değil, kabul etmeleri gereken şeyi kabul etmeyi öğretmek gibi bir görevi de vardı. "Cahil kişilerle ya da daha kibarcası, anlamayan kişilerle her zaman savaşmak zorundasınız (Greenberg, 1939).

Bu bakış açısı sanatın ve sanatçının idame edilebilmesi adına bir zorunluluktur. İşte bu zorunluluk zamanla sanatı ulaşılamaz kıldı. Sanayi devrimi ve II. Dünya Savaşı sonrası değişen kültürel yapı, ulaşılabilirliğin artması her anlamda olduğu gibi sanatın da yapısını etkilemiştir. Artık sanat yapıtları da gündelik hayatın içine girmiş ve izleyicisi için daha anlaşılır, daha ulaşılabilir olmuştur. İzleyicinin sanatla bir araya gelmesindeki koruyucu yapının kırılması, izleyiciyi sanatla buluşturmak adına etkili bir yapı oluşturmuştur. Sanatın ulaşılabilirliği çoğaldıkça, estetik gereksinimler düzeyine ulaşması kolaylaşır. Kamusal alanda sanat uygulamaları, sanatı gündelik hayatın içine sokarak, sanatın elit yapısını kırarak gündelik ihtiyaçlar düzeyinde sıradanlaştırmaktadır. Sanatın nesnellikle sorgulanarak halkla buluşması, toplumun sanat eseri görme biçimini geliştirir. Toplumların sanata olan ilgisi ve yaklaşımı sanatçıyı var eden unsurlardandır. Bu bağlamda sanat, toplum tarafından ne kadar

özümsemişse, sanat üretimi de toplum tarafından o kadar çok desteklenir.

Kamusal alanda sanat uygulamaları, izleyicinin dışarıdan içeriye katılımını sağlayarak, izleyiciyi uygulamaların bir parçası olmaya davet etmektedir. Sergi salonunda izleyicisini bekleyen yapıtlardan çok daha farklıdır. İzleyicisini yapıtın içine de, gündelik yaşamına da dahil edebilir, hatta izleyicisini yapıtın bir parçası da yapabilir. Kamusal alanda sanat uygulamaları, izleyici - sanat arasındaki koruyucu kalkını kırabilmek adına, sanatın toplum tarafından anlaşılabilmesi ve toplum tarafından sanatı destekleyici yapıyı oluşturabilmesi adına yardımcı uygulamalardır. *Kamusal sanatın geliştirmeye çalıştığı "mekân hissi"nin iki tipik elemanı vardır. Birincisi, yerin kendine özgü kimliğine veya geleneğine farkındalığı oluşturmak. Bu bağlamda kamusal sanat, insan-mekân ve insanlar arasındaki bağları güçlendirmeyi amaçlar. İkincisi ise, yere özgü bir sanat faaliyeti yaratarak, yerin fiziksel kimliğini ortaya çıkartmak (Robertson, 2001). 2006 ve 2007 yıllarında peş peşe gerçekleştirilen Kuzguncukla İç İçe etkinliği, Robertson'un kuramındaki iki etkiyi de karşılamaktadır.*

Kuzguncuk'la İç İçe Etkinliği;

Kuzguncuk, Boğazın kıyısında, Üsküdar- Beylerbeyi arasında, içinde eşsiz özellikler barındıran bir semttir. Onu eşsiz yapan en büyük özelliğinin sırrı ise Ermeni, Musevi ve Müslümanların din ve ırk gözetmeksizin dost ve komşu olarak yaşayabilmelerinde yatmaktadır. Kuzguncuk'ta Cami ve Kilise yan yanadır. Üç dinin ibadethanesini bünyesinde barındırır; Cami, Kilise ve Sinagogu olan, ezan, çan, hazan seslerinin yükseldiği, hoşgörünün semtidir.

Tarihi çevreler yüzlerce yıllık süreçte oluşmuş ve geçmiş dönemlerden itibaren insanların yaşamlarıyla ilgili ipuçlarını aktaran alanlardır. Tarihi çevreler, insan ve çevresiyle olan sosyal bağlantıyı sağlayan ve devam ettiren değerler olarak oldukça önemlidir. Geçmiş uygarlıkların sosyal ve ekonomik yapısı ile ilgili ayrıntılar, bu çevrelerde saklıdır (Ahunbay, 2004). Tarihin derinlikleri içinde çeşitli uygarlıkların yaşam felsefesi ve birikimleri sonucu oluşmuş kentler, fiziki mekan kurgusu ile kendine özgü somut ve soyut değerleri açık bir ifade olarak yansıtmaktadırlar (Kahn, 1979).

Semt olarak yapısını korumaya yıllarca el ele mücadele veren semt sakinleri sayesinde Kuzguncuk, bir çok ticari girişimi geri püskürtmüştür. Ancak zaman içinde Kuzguncuk da tanınmaya ve duyulmaya başlamıştır. Bunun nedenlerinden biri de, ulusça sevilen birçok dizinin Kuzguncuk'ta çekilmesidir. Bu da film şirketleri arasında popülaritesini arttırmış ve çekimler için uzun saatler boyunca semtin sokaklarını mesken tutmalarına sebep olmuştur. Günlük yaşamı sekteye uğratan çekimler, halkın, "Kuzguncuk Semttir. Set Değil!" protestoları ile mücadelelerini gerçekleştirmiştir.

Kuzguncuk bu müstesna yapısında pek çok sanatçı yetiştirmiş ve pek çok sanatçıyı da kendisine çekmiştir. Zamanla sanatçı atölyeleri çoğalmış, galeriler açılmıştır. Farklı disiplinden olan sanatçılar Kuzguncuk'un komşuluk ilişkilerinden nasiplenerek birbirleri ile de iletişim haline geçmiştir. Bu birliktelikten de tüm Kuzguncuk halkının ve Kuzguncuk'ta yaşayan tüm sanatçıların da dahil olduğu interaktif muhteşem bir proje çıkmıştır ortaya.

İki sene üst üste gerçekleşen projenin ilki Haziran 2006'da, fotoğrafçı Monica Fritz, ressam Ursula Katipoğlu ve proje direktörü Christina Schray tarafından organize edilmiştir. İkincisi de diğerlerinin arasına Kadriye Bayraktar'ın da dâhil olmasıyla 2007 yılında düzenlenen, "Kuzguncuk'la İç İçe" adlı proje, açık kamusal alanda sanat uygulamaları bağlamında değerlendirilebilecek bir projedir. Proje geliştirilirken bir iletişim grubu kuruldu, belli günler bir araya gelip proje işleyişi hakkında toplantılar gerçekleştirildi. Bu toplantılar, semtte yaşayan diğer sanatçılarla daha yakından tanışma imkanı da sunmuştur. Kuzguncuklu 45 görsel sanatçı, çalışmaları için kendi özgün mekânlarını seçti. Tüm sanatçılar kendi özgün çalışmalarını, istedikleri mekanda özgürce sergileme şansı yakaladılar. Çalışmanın özgün kısmı ise sergileme alanları idi. Çalışmalar beyaz eşya bayiinden, manifaturacıya, eczaneden, muhtarlığa ve kahvelere kadar onlarca mekânda ve sokakta sergilenmiştir. Etkinlik, sanatçıların resim, fotoğraf, video ve benzeri görsel çalışmalarının yanı sıra, performanslar, çocuklarla yapılan 64 drama ve resim çalışmaları, müzik dinletisi ve Kuzguncuk'lu şairlerin şiir dinletileri gibi farklı türden çalışmalarla da eş zamanlı desteklenmiştir.

Resim 1. Kuzguncuk'la İç İç Etkinliği Kapsamında Bostan Çocuk Atölyesi.

Projede, gündelik yaşamın sıradan mekanlarında, izleyicilere mekanda bir sanatçının yapıtının olup olmadığına dair ayırt edici yönlendirme olarak, mekanın önüne sandalye koyulmuştur. Bu sandalyeler kobalt mavi renkte boyanmış eski tip tahta sandalyelerdi. Kuzguncuk halkı ve etkinliği izlemeye gelenler, sandalyeyi gördüğü zaman, sandalyenin bulunduğu mekanda bir sanatsal yapıtın olduğunu anlayarak, yapıtı izlemek için kahve, pastane, postane her neresi olursa olsun içine girip izleyebilmiştir. Kuzguncuk'un içinde barındırdığı, semt halkının Kuzguncuk'un yeşil alan olmasından dolayı, "Kuzguncuk'un ciğerleri" şeklinde nitelendirdikleri bir bostan vardır. Bostan, defalarca yapılandırılma tehtidi ile karşı karşıya kalmıştır. Yine Kuzguncuk halkının yekpare mücadelesi ile her seferinde bu tehlike bertaraf edilmiştir. Kuzguncuk'taki yeşil sülieti korumak adına, süregelen yapılaşma tehdidine dikkat çekmek amacıyla da çocuklarla resim atölyeleri düzenlenmiştir. Kendilerini "fikir anneleri" olarak tanımlayan proje sahipleri, bu etkinliği semtin iki özelliğini bir araya getirmek için düzenlediklerini belirtirler.

Kuzguncuk ve sanatçılar ilk kez birbirlerine bu kadar yakın, bu kadar iç içeler. Kuzguncuk sakini ve dışarıdan gelen ziyaretçiler sanatçıların ardına kadar açık atölyelerine davet edildi. Amaç dünyanın her yerinde olduğu gibi atölyelere ve sanat galerilerine girmeye çekinen ziyaretçilere kocaman bir hoş geldin demek, içeriye davet etmektir. Dahası sanatçıyla mahalleliyi birbiriyle kaynaştırmaktır. Kısacası, sanatı gündelik hayatın bir parçası yapmak, sokaklara taşmak ve Kuzguncuk'la sanatın iç içeliğini bir kez daha vurgulamaktır (Kuzguncukla İç İç 2006). Kuzguncuklu sanatçılar, sanatın kapalı salonlarda, ancak elit ve ondan anlayan bir çevrenin beğenisine sunulacak "seyirlik nesnelere" den ibaret olmadığına inandılar. Hayatımızın geçtiği uğrak yerler, aşına olduğumuz, sevdiğimiz ve koruduğumuz bir "kamusal alan" olarak sanatımızla birleştiler (Kuzguncukla İç İç 2007).

Bu proje Türkiye'de kamusal alanda yapılan sanat uygulamalarının sınırlayıcılığının dışına çıkmıştır. Projede yer alan sanatçıların bir çoğunun atölyesinin, evinin Kuzguncuk'ta olması, sanatçının evinde, semtinde, halkını ve coğrafyasını çok iyi bildiği bir yapıda işini sergileme şansını sunmuştur sanatçıya. Projede mekan seçiminde sanatçının özgür bırakılması, sosyolojik yapısını da çok iyi bildiği semtinde, semt sakinlerine neler yaptığını gösterebilme, semt halkı da bünyesinde yer alan pek çok sanatçının neler yaptığını görme şansını yakalamalarına imkan sunmuştur. Bu noktada yapılan mekân seçimlerinde günlük hayatlarının içinde olan bu mekânlara karşı hissettikleri aidiyet duygusunun ya da o mekânlardaki yaşanmışlık ve sahip olunan anıların etkisi, yapıtların etkisini arttırmıştır. Dolayısıyla sanatçılar sadece mahalle sakinleri ve kullandıkları mekânlar arasındaki bir ilişkinin aracılığıyla yapmamış, mekân seçimlerinde mekan ile kendi tecrübeleri arasında bir bağı da görünür kılmışlardır. Yıllardır süregelen sanatçının halkla arasındaki uçurum, bu proje sayesinde kalkmıştır. Yapıtların tıpkı bir ekmek gibi fırında sergilenmesi, tıpkı bir havlu gibi manifaturacının vitrininde yer alması, gündelik hayata dahil olması, semt halkının sanat yapıtına ve sanatçıya yakınlaşmasına imkan yaratmıştır. Kuzguncuk'la İç İç projesi sanat objesinin izleyici üzerindeki otoritesini kırmaya, yani yüksek sanat ürünü olan sanatın bu üstün olma durumuna bir karşı duruş ortaya koymaya çalışmaktadır (Boynudelik, 2006).

"İşte Kuzguncuk sergisinin bambaşka bir iddiası var: Kapatmakla değil, açmakla güven oluyor. İmtiyazlı bir yerde değil, herkesin görebildiği alanlarda sergileniyor sanat eserleri. Kapılar açılınsın, geçitler kullanılınsın, sokaklar ortak yaşam mekanımız olarak birleşsinler. Eşit haklı bir toplumun, hiçbir kesintiye uğramayan bir kamusal alana ihtiyacı var. Resimler, heykeller ve fotoğraflar, bugünlerde sitelerin bekçilerinin yerine geçerek kamusal alanı korumaya söz veriyor, herkesle eşit mesafede nöbet tutuyorlar. Girmeye, durmaya, bakmaya çağırıyorlar bizi: Buyrun, gelin, yaşayabilirsiniz." (H.Rutishauser, 2007)

Kuzguncuk'la İç İç sanat etkinliklerine, kamusal alanda sanat uygulamaları bağlamında bakıldığında, benzer uygulamalardan biraz farklılık gösterdiği görülmektedir.

Kamusal sanat projeleri farklı bir izleyici kitlesini ve farklı bir izleyicilik anlayışını zorunlu kılar. Kamusal sanatta izleyiciler genellikle yapıtın yerleştirilmesinin öncesinde ve sonrasında gerçekleşen bir kamusal ortamın doğrudan parçası olurlar. Yani işin

yapım aşaması da, "ne, nereye ve kimin için yerleştirilebilir" sorusu çerçevesinde genellikle uzun bir siyasi planlama sürecini içerir (Sheikh, 2007).

Kuzguncuk'taki bu projede Sheikh'in tanımına ek olarak sanatçıların yapıtlarını sergileyecekleri alanı çok iyi tanımları ve kendilerinin seçmeleri, yapıtların etkisini arttırmıştır.

Özünde kamusal sanatın amacı izleyici ile buluşmak ve ister maddesel, ister sanal ya da hayali olsun sanatsal bir mekân yaratmak, böylelikle kimlik oluşumuna katkı sağlamak, toplumun bir yansımasını yaratmak ve böylelikle kamu mekânının kullanımını/kamusal mekândaki davranış biçimlerini anlamlandırmak olarak ifade edilir (Sharp, 2005).

Boş bir müze ya da galeri hiç bir anlama gelmez, sonuçta her an bir jimnastik salonuna ya da bir fırına dönüştürülebilir ve bu dönüşüm, orada olabilecekleri ya da orada satılacakları etkilemez, bir zamanlar orada sanat yapıtları vardı diye o mekânların sosyal statüsü değişmez. Bir sanat yapıtını bir ekmeğin fırınına koymak ya da onu orada sergilemek, fırının işlevini değiştirmez. Bir sanat yapıtını bir dilim ekmeğe dönüştüremez. Bir dilim ekmeği bir müzeye koymak ya da orada sergilemek, o müzenin işlevini değiştirmez ama müze, en azından serge süresince, o bir dilim ekmeği sanat yapıtına dönüştürür. Şimdi hadi, bir dilim ekmeği bir ekmeğin fırınında sergileyelim ve bakalım: O bir dilim ekmeği diğer ekmeğlerden ayırmak zor, hatta olanaksız olacaktır. Sonra da herhangi bir sanat yapıtını, bir müzede sergileyelim: o yapıtı öteki yapıtlardan ayırmamız mümkün müdür gerçekten? (Daniel, 2009)

Bir nesnenin sergilendiği mekan, sergilenme biçimi ve bir sanat yapıtı olarak statüsünün belirlendiği çerçeve, sanat yapıtının algılanması konusunda izleyiciye yön çizer. Kuzguncuk'la iç içe etkinliğinde sanat eserleri, fırında ekmeğin arasında, ayakkabı tamircisinin vitrininde, tamir edilmiş kunduraların yanında sergilenerek, biraz da sorgusuz sualsiz sanat statüsüne yerleştirmek için sanat eserlerinin, müze veya sanat galerisinde mi sergilenmesi gerektiği görüşünü sorgular bir yaklaşımdır adeta. "Sanat eserinin, sanat eseri olduğuna izleyici mi karar vermeli? Sanat eserinin statüsü önemli mi?" sorularını akla getirmektedir. Bu etkinlik, sanat eserini temel ihtiyaçlarımızla aynı kategoriye paralelizetmektedir. Akşam eve giderken ekmeğin alırken bir sanat eserine maruz kalma sürecini, aynı sınırlara dahil etmiştir.

Kamusal alanda sanat, kentsel mekânda dinamizm yaratarak toplumsal etkileşimlere zemin hazırlamak suretiyle yaşam ve mekân kalitesini artıracak, mekân hissini güçlendirecek imaj ve kimlik oluşumuna katkı sağlayacak bir araç olarak işlev görür. Bu araç kimi zaman kentsel tasarım projelerinin uygulayıcısı yerel yönetimler, kimi zaman kültür eksikliğini kentsel dönüşümün başlıca aktörleri olarak özel sektör girişimcileri, kimi zaman da kamusal sanat projelerinin desteklediği kurumsal bir altyapı ve gelişmiş bir sanat piyasası varlığında doğrudan sanatçıları eliyle mekânı dönüştürmektedir. Dolayısıyla sanatın kamusal mekânı dönüştürücü rolünün, süreçte devreye giren kentsel aktörlerin yönlendiriciliğinde şekillendiği ve aynı doğrultuda farklı kategoriler üzerinden çeşitlendiği söylenebilecektir (Gökçen, 2018).

Bu proje, sanatçıların oluşturduğu bir projedir. Basından, kurumsal firmalardan, kamu kurumlarından vb. yapılardan maddi destek almamıştır. Semt sakinlerinden ya da sanatçılardan hiçbir maddi destek istenmemiştir. Gönüllülük çerçevesi içinde oluşturulmuş bir projedir. Bu tür projeler, insanlarda kültürel doygunluğu, gelişimi, bilinçlendirmeyi veya görsel etkileşimin getirdiği deneyimlemeyi tecrübe etme şansı verir. Bu projede çalışan sanatçılar, amaca yönelik geçici sanat üretimi veya ellerinde hazır bulunan eserlerini, seçmiş oldukları mekânda farklı sergileme deneyimi ile izleyicisi ile buluşturmuştur. Grup sanat projeleri de sanatın çeşitli disiplinlerinde çalışan sanatçıların, ortak üretimde bulunabilme şansı yakalamalarını sağlamıştır. İnteraktif bir yaklaşımla video ve çağdaş malzemelerden üretilen heykeller ve güncel sanat çalışmaları izleyicinin gündelik yaşamına sokarak, sanatın farklı varyasyonlarını deneyimleme imkanı elde etmelerini sağladılar. Bölgesel bir sanat şöleni oluşturulmuştur.

Program iki sene üst üste 3'er gün eş zamanlı etkinlikler eşliğinde düzenlenmiştir.

Program Örneği;

8 Haziran 2007 Cuma 12:00 Açılış Bostan/ Akdere Performans Gülsün Orhon Sergi Gezi

15:00 – 18:00 Tribeca İletişim Danışmanlık açılış Mimarlar fotoğraf sergisi

19:30 Tekne Gezisi

9 Haziran 2007 Cumartesi 14:00 Türk Sanat Müzik Topluluğu "Muhayyer" / Bostan

15:00 Dilek Demirci Çocuk Resim Atölyesi / Harmony Sanat Galerisi'nin önü

16:00 Harmony Sanat Galerisi açılış

19:00 Performans Christina Schray / Bereketli Sok.

21:00 – 22:00 Performans Gönül Karakan / Kuzguncuk Cami karşısı (sahil)

10 Haziran 2007 Pazar 12:00 Bando /Çınaraltı Meydan

12:00 Gülten Madenli Çocuklar için Yaratıcı Drama Atölyesi

14:00 Alev Mavitan Çocuk Resim Atölyesi / Üryanizade sok.

17:00 Şiir Dinletisi ve Müzik Bostan/

Resim 1: Gülgün Üçyiğit, Seramik Yerleştirme Sergilendiği Yer: Kuzguncuk Bostan.
Kaynak: Monica Firitz, Kuzguncukla İç İçe 2007 Katoloğu

Resim 2: Gülsün Orhon, Yerleştirme Sergilendiği Yer: Kuzguncuk Bostan.
Kaynak: Monica Firitz, Kuzguncukla İç İçe 2007 Katoloğu

Resim 3: Remziye Akçay, Fotoğraf. Sergilendiği Yer: Kuzguncuk Kasap Vitriini.
Kaynak: Monica Firitz, Kuzguncukla İç İçe 2007 Katoloğu

Resim 4: Monica Firitz, Fotoğraf. Sergilendiği Yer: Kuzguncuk Kunduracı Vitriini.

Kaynak: Monica Firitz, Kuzguncukla İç İçe 2007 Katoloğu.

Resim 5: Sabahattin Tuncer, Resim. Sergilendiği Yer: Kuzguncuk Kiraathane Vitrini.

Kaynak: Monica Firitz, Kuzguncukla İç İçe 2007 Katoloğu.

Resim 6: Bihrat Mavitan, Deri Heykel. Sergilendiği Yer: İcadiye Caddesi.

Kaynak: Monica Firitz, Kuzguncukla İç İçe 2007 Katoloğu.

Resim 7: Şükriye Sarı Alpdoğan, Resim. Sergilendiği Yer: Kuzguncuk Koltukçu Atölyesi.

Kaynak: Monica Firitz, Kuzguncukla İç İçe 2007 Katoloğu.

Resim 8: Yeşim Sayın Yorulmaz, Resim. Sergilendiği Yer: Emlakçı Vitrini

Kaynak: Monica Firitz, Kuzguncukla İç İçe 2007 Katoloğu.

Resim 9: Ursula Solterman Katipoğlu, Resim. Sergilendiği Yer: İcadiye Caddesi.

Kaynak: Monica Firitz, Kuzguncukla İç İçe 2007 Katoloğu.

Sonuç

Kamusal sanat uygulamaları bağlamında Kuzguncuk Sanatla İç İçe etkinliği, sanatçılar ve semt halkı açısından efektif bir etkinlik olmuştur. Etkinlik, bölgedeki sanatçıların birbirlerinin yaptıkları çalışmalardan haberdar olmasını, birbirlerinin atölyelerinde disiplinlerarası etkileşime girme olanağı elde edebilmeleri, sanatsal alanlar konusunda kontaklarını birbirleri ile paylaşabilmelerini ve daha da önemlisi, yaşadıkları coğrafyada yapıtlarını semt sakinleri ile paylaşma imkanı bulmalarını sağlamıştır. Semt sakinleri de eş zamanlı yapılan workshoplar ve Kuzguncuk İlkokulu yaz okulu yararına düzenlenen kermesin yanı sıra nüfusunun hatırı sayılır bir kısmını oluşturan sanatçıların neler yaptıklarını görme ve kendilerinden yapıtlarını dinleme imkanı buldular. Kuzguncuk semtini daha keyifli bir açıdan deneyimleme imkanı elde ettiler. Sanatçıların yapıtlarını yerleştirirkenki seçimleri, yapıtları doğrudan izleyici ile buluşturmuş olması (izleyicinin fırın vitrininde bir sanat eseri ile karşılaşılıyor olması gibi) sanat eserini, izleyici açısından temel ihtiyaçların seviyesine getirerek, alt metinde "ulaşamaz, elde edilemez eser" ön yargısından uzaklaştırıp, hayatın içine dahil edilebilecek temel ihtiyaçlar kadar gerekli, hayatın bir parçası konumuna getirme farkındalığı oluşturmuştur. Sanatçıların artık belirli bir kaide ve belirli bir yerde eser üretme biçimi, daha farklı bir platforma taşınmıştır. Sanatçıların, yapıtlarını komşularının beğenisine sunuyor olması, atölyesini açıp semt sakinlerine sanatçı mutfağını anlatıyor olması, sanatçı ve izleyici arasındaki anlaşılabilirlik düzeyini olumlu yönde etkilemiştir.

Etkinliklerde enstalasyon, seramik, resim, heykel, performans, videoart, landart, gravür, serigrafî, rölyef gibi pek çok disiplinde sanat eseri çeşitliliği sergilenmiştir. Semte özgü konu, sokak-dükkanlarına özgü çevresel anlam ve semt kimliği ile özdeşleşen yapıtlar oluşturulmuştur.

Kuzguncuk büyük kentin içinde mahalle kültürünü barındırmayı başarabilmiş ender semtlerdendir. Sosyokültürel zenginliğiyle sanatçıları sınırlarına mknatis gibi çekmiştir. Bu etkinlikte bu özelliğinin güzel bir sonucudur. Mekanın sanata ve sanatçıya yansımalarının bir ürünüdür bu etkinlik. Kamusal alanda sanat uygulamaları bağlamında değerlendirildiğinde de oluşumun yerel sanatçı insiyatifleri ile geliştirilmiş olması, destek almadan imece usulüyle oluşturulması etkinliği farklı kılmaktadır.

Kaynaklar

- Buren, D. (2009). *Function of Architecture. Thinking About Exhibitions*, New York, 314.
- H. Rutishauser. (2007). *Kuzguncukla İç İçe 2007*. İstanbul.
- J. Pollock, V. (2007). *Constellation of Identity: Place- Marking Beyond Heritage*, Environmental and Planning . New York.
- Kahn, N.-S. L. (1979). *İdea e İmmagine*. Officina Edizioni.
- Oktay, D. (2003). *Kamusal Mekanda Sanata Güncel Bir Bakış*. *Yapı Mimarlık Kültür Sanat Dergisi*, 54-61.
- Robertson, T. H. (2001). *Public Art and Urban Regeneration: Advocacy, Claims, and Critical Debates* *Landscape Research*. 5-26.
- Sharp, J. V. (2005). *Just Art for a Just City*. *Art and Social Inclusion in Urban Regeneration*, 1001-1023.
- Sheikh, S. (2007, Kasım). *Kamusal Alanın Yerine Ne mi? Yasa Parçalarından Oluşan Bir Dünya*. *Bilgi Üniversitesi Yayınları*, s. 23.
- Yılmaz, H. (2007). *Türkiye'deki Uygulamalı Heykel Sempozyumları ve Açık Alan Heykeline Etkileri*, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Z. Boynudelik, I. E. (2006). *Yeni Tip Kamusal Sanat Üzerine Bir Söyleşi*. *Sanat Dünyamız*, 97.
- Z. Ahunbay. (2004). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.

ART PRACTICES IN PUBLIC SPACE, "KUZGUNCUK'LA İÇ İÇE" AKTİVİTESİ

Müzeyyen Yeşim YORULMAZ

Abstract

Kuzguncuk is a district between Uskudar and Beylerbeyi on the shore of the Bosphorus. Uskudar-Beylerbeyi is a neighborhood with different features. One of the most important characteristics is that Armenians, Jews and Muslims can live as friends and neighbors for years without considering religion. The Kuzguncuk Mosque and Church are adjacent. It contains the place of worship of the three religions, Mosque, Church and Synagogue, the prayer of prayer, bell, bell, tolerance is the neighborhood of tolerance. Kuzguncuk produced many artists in this exceptional structure and attracted many artists to himself. In time, artists' workshops increased and galleries were opened. The artists from different disciplines Kuzguncuk 's neighbor relations have changed to communicate with each other. From this association, an interactive project has emerged, which includes all Kuzguncuk people and all the artists living in Kuzguncuk. In this activity called Kuzguncuk Sanatla İç İçe, they have placed their works in public spaces for 2 consecutive years. Oven, barber, tailor, bus stop, street, pharmacy, park etc. have been used as a very public space exhibition area. The artists placed their works as they wanted to the areas of their choice and created a different steering system by placing a blue wooden chair to give the audience the clue that it was a work of art in that field. The event was supported simultaneously with artists' paintings, photographs, videos and other visual works, as well as performances, 64 drama and painting works with children, music concert and poetry recitals of Kuzguncuk poets. With the workshop of many of the artists involved in the project and the house of the artist in Kuzguncuk, the artists opened their workshops to all the visitors and realized various work shops. A successful example of public space art practices, the Kuzguncuk'la İç İçe activity has been an activity that emphasizes the identity of the place, the sense of belonging, puts the art into the everyday life of the audience, reduces the distance between the audience and the artist and creates constructive bridges in the sense of art communication.

Keywords: Art in public space, art event, exhibition, Kuzguncuk